СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIX. Ч. 27. Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 3. лютого 1931. VOL. XXXIX. No. 27. Jersey City, N. J., Tuesday, February 3, 1931. THREE CENTS.

НА ПОЛУДНІ НУЖДА

ЛИТЛ РАК (Аркензо). — Хліборобство й бавовняні плянтації Полудня переживають важку господарську крізу, якої там не памятають за останні 60 років, себто від крізи з часів Горожанської війни.

І ніхто не знає, як довго та кріза потреває. Найбільше далася відчути посуха малим фармерам. Але терплять також інші, а й самий стейт. Уряд не знає, звідки взяти грошей, бо нема з кого стягати податків, а виставляти нові бонди не виплатиться, бо й старих не хочуть купувати.

Велика частина населення живе тільки тим, що одержує від Червоного Хреста. Це є дуже мало, але кажуть, що люде в горах і Мурини і в добрих часах бідували і більше не їли від того, що одержують дорогою допомоги.

ПРОГАЙНУВАЛИ $75,000,000.

НЮ ЙОРК. — З доходжень, які ведуться в справі замкнення банку „Бенк оф Юнайтед Стейтс", виходить, що управа банку видала легкодушно аж $75,000,000 на ріжні позички директорам, бизнесменам та фінансовим інституціям, яких тепер не буде можна стягнути. В такий самий спосіб давно позички на морґеджі.

БАНКИРІ ПРОТИ БОНУСІВ.

НЮ ЙОРК. — 14. визначних банкирів заявилися проти виплати готівкою ветеранських бонусів. Вони кажуть, що на це треба кілька біліонів долярів, а такий видаток відтягнув би стейтам, містам і корпораціям фонди, які вони плянують зужити на ліквідацію економічної крізи.

ЗАПЕВНЯЮТЬ РОБОТУ.

НЮ ЙОРК. — „Стендард Ойл Ко. оф Ню Джерзи", „Бетлегем Стіл" та 23 інших великих компаній видали заяву, що не будуть обнижати заробітної платні, ні не звільнять з роботи й одного робітника підчас теперішньої економічної крізи, а навпаки, старатимуться приймати щораз більше робітників.

ШУКАЮТЬ ЗГОДИ.

ВАШИНГТОН. — Сенатор Бора хоче погодити демократичну опозицію з урядом у той спосіб, що пропонує, щоби конгрес ухвалив $15,000,000, які повинні бути вжиті на допомогу потерпівшим від посухи. А що Червоний Хрест збирає $10,000,000, то в той спосіб була би дана допомога в сумі $25,000,000, себто те, чого демократи домагаються.

ЧІЛЄ — ЩАСЛИВА КРАЇНА.

НЮ ЙОРК. — Авреляно Бур, управитель Центрального Банку в Чіле, прибувши до Злучених Держав, твердить, що в Чіле є спокій, а що держава консумує здебільша те, що продукує, тому нема там ніякої економічної крізи. Нема там також ніякого політичного перевороту, що являється унікатом серед держав Полудневої і Середземної Америки.

ЩАСЛИВИЙ МАШИНІСТ.

ФИЛАДЕЛФІЯ. — Мелвил К. Пакер, машиніст Пенсилвенійської Залізничої Компанії, проїхав за свого життя 2,000,000 миль і їздив 48 літ, а завжди без нещасливого випадку. Тепер пішов на пенсію.

В ДЕНВІЛ НЕМА СПОКОЮ.

ДЕНВІЛ (Вірджінія). — Чотири місяці тревав в Денвил страйк ткацьких робітників, а мав закінчитися, тим, що фабриканти не ставитимуть робітникам перешкод в організованню робітничих юній та приймуть їх назад до роботи. Тепер головний фабрикант, Финджералд, заявляє, що він не почуває себе до ніяких зобовязань, бо він не давав ніяких обіцянок. Ця заява затрівожила робітників. Надіються, що тепер не прийматимуть до роботи всіх, а тільки таких, яких компанія захоче.

ФАРМЕРАМ ПОЛЕКШАЄ, АЛЕ ПІЗНІЩЕ.

ВАШИНГТОН. — Зі звітів понад 50 агрономів і економістів виходить, що фармерам полекшає допера в другій половині року, бо тоді будуть вигляди на більший збут фармерських продуктів.

КРІВАВІ ВИБОРИ.

БОГОТА (Колюмбія). — Підчас виборів, які переведжено в цілім краю, забито найменше 8 осіб, а 14 тяжко ранено.

В АРГЕНТИНІ ДЕШЕВІЄ.

БУЕНОС АЙРЕС. — Від часу, як правительство відчинило свої склади з поживою, почали нагло спадати ціни на хліб, мясо, бульбу й інші артикули. В той спосіб життя стає дешевшим.

НИЩАТЬ СТАРІ ОДНОДОЛЯРІВКИ.

ВАШИНГТОН. — Державна скарбниця знищила старі однодолярові банкноти на суму $4,388,000,000.

ЗГИНУВ СЛАВНИЙ ЛЕТУН.

З Буенос Айрес доносять, що в горах Андах згинув підчас летунської катастрофи найславніший німецький сунасний летун, капітан Гунтер Плішов. Підчас війни уважали його другим по Ріхтгофені найкращим летуном.

ТРУМНА КОНСТАНТИНА ВЕЛИКОГО.

„Н. В. Журнал" подає із Константинополя, що один німецький учений знайшов гробовець і трумну Константина Великого. Ця трумна це є саркофаг з єгипетського каменя, такого, як в стінах храму Ірини в Константинополі. Покищо нема ближчих відомостей про цю цікаву знахідку.

ЩЕ ОДНА СОНДА ГОРИТЬ.

У Скаенах коло Плоешт (Румунія) горить друга сонда нафти. Селяни в околиці побоюються, що займеться ціла околиця.

ДНІПРЕЛЬСТАН.

Програму бетонування на Дніпрельстані на 1930 рік закінчено. Укладено всього 500,000 метрів бетону.

НАЙБОГАТША ЖІНКА В СВІТІ.

Англійська графиня фон Гренард дістала від свого батька спадок в сумі 2,439,374 фунтів стерлінгів і забажала знати, чи вона найбогатша жінка, чи може є ще якась дочка Еви багатша від неї. Пані фон Гренард оголосила в пресі анкету і на її превеликий жаль виявилося, що в далекій чарівній Японії живе собі молоденька Японочка Жіона Сусукі, яка, хоч має щойно 18 літ, є власницею цілої торговельної фльоти, плянтацій цукрових буряків і чаю, власницею фабрик заліза, а в своїй кишені має ця Японочка також маленьку готівочку, а саме 30 міліонів фунтів стерлінгів (один фунт 4.50 долярів).

ЛЬОКАЙСТВО.

Дня 21. листопада м. р. в митрополитальній церкві у Варшаві відправив митрополит Денис „благодарственний" молебень з приводу „світлої" виборчої перемоги ББ. На молебні були присутні волинські представники від ББ — п. Певний і К-о. Також самі молебні з наказу митрополита відправлено по всіх варшавських православних церквах.

Цей молебень мав задемонструвати, що варшавська митрополія вже узгідніла свою політичну лінію з клюбом ББ. В звязку з тим „Українська Нива", що тепер стала офіційозом „українських" групи з ББ, вже припинила свою брукову полеміку з митрополитом Денисом, прот. Борецьким та іншими русифікаторами, а в редакційній статті в ч. 50. зазначила в програмі своєї праці щодо церковних справ лише скликання „правдивого собору православної церкви в Польщі". Треба тепер думати, що правдивим собором має бути той, що відповідає бажанням митрополита й урядових чинників...

Про той „благодарственний" молебень митрополита не постидалося подати в ч. 48. свого органу „Воскресное Чтеніе". Це перший випадок такого молебня в історії православної церкви в Польщі.

СПЕЦІЯЛЬНІ РОБІТНИЧІ БРИГАДИ ДЛЯ ВИДИРАННЯ ХЛІБА.

Не маючи змоги видерти хліба у селян навіть тими способами, що примінювали до цього часу, большевики надсилають останніми часами на села спеціяльні „бриґади", які вишукують у селян схований хліб. Так до Рубежанського району висдано таку бриґаду, яка складається з 10 шахтарів і 5 колосників.

Подібна бриґада села Михайлівці, тогож району, викрила у селянина Ситенького 30 пудів хліба, а у селянина Мандича — 110 пудів.

МИ І ЦЬОГО НЕ МАЄМО.

На днях у Загребі вийшли усі важніші твори фільософа Канта у хорватському перекладі професора університету Поповича. Ми, 40-міліонова нація, не маємо досі ні одного важнішого твору цього великого фільософа у перекладі на нашу мову.

У ЦИГАНІВ ВАРТА ДІВЧИНА БІЛЬШЕ НІЖ У НАС.

З Будапешту повідомляють, що там хотів ватажок одного циганського шатра викрасти з другого шатра дівчину. Родичі дівчини й інші цигани прискочили дівчині на поміч і счинилася битва, в якій згинув горячий ватажок і ще два цигани. Поліція ледви поборонила циганів. Билися вони вилами. Циганів, які вставилися за дівчину, арештували.

КОРФАНТИ ПРО УКРАЇНЦІВ.

На сторінках катовицької „Польоні" бувший берестейський вязень і бувший віцепремієр Войтіх Корфанти оголосив обширну статтю на українську тему. На жаль, майже ціла стаття, передрукована львівською „Хвилею", підлягла у Львові конфіскаті, тому можемо передрукувати лише вступний уступ, який цензура перепустила у „Хвилі" (з 9. січня ц. р.):

„Підчас мого побуту у Бересті Литовським я пережив між іншим кілька тижнів у товаристві інтелігентного Українця, який має велике значіння серед своїх, головно серед молодого покоління (редакція „Хвилі" зазначує у цьому місці, що це бувший посол Паліїв — прим. Ред.). Той провідник українського руху, гордий із своєї ролі національного мученика, бо кілька літ перебув у польських вязницях, не робив ніякої тайни зі свого негативного відношення до польської держави, але його щирість робила його радше симпатичним. Вражав мене його безмежний шовінізм, який засліплював його та не дозволяв йому реально і тверезо обмірковувати дійсних відносин. Накреслені ним образи долі українського народу під польським пануванням й відношення до нього польських чинників мусіли викликувати в мене зрозумілу резерву та прокидати сумніви й недовіря. Шовінізм, як чисто чуттєвий чинник, має те до себе, що узагальнює, осуджує свого противника в чамбул, оцінює його як могл найбільш негативно, відноситься до нього з погордою, а свій ідеал понад усе вивищує. Це не є спеціяльно питоменністю українського шовінізму, лише кожного шовінізму, як такого".

Все дальше — як сказано — сконфісковано.

УКРАЇНІЗАЦІЯ.

Ще в жовтні м. р. ухвалила була Колеґія Наркомосу України мобілізувати для Північного Кавказу 100 учителів для шкіл 1 та 2 ступня та 1 професора і двох наукових співробітників для Кубанського Педагогічного Інституту. Ухвали цієї в життя досі не переведено.

СОВІТСЬКЕ СВИНАРСТВО.

Свині в свинарнику лежать на вогкій підлозі, бо протікає дах; вода канає на свиней, а підстілки мало. Догляду за свиньми нема ніякого, через що гине богато поросят. Були випадки, коли з 9 поросят залишилося живе одно. У свинарнику на 200 маток лише 126 поросят, тоді як кожна мала їх 8—9.

ВЕНІЗЕЛЬОС ПРО МЕНШОСТІ.

Венізелос заявив одному журналістови, що в Греції немає питання меншостей, бо там отворені румунські, жидівські й турецькі школи. Незадовго отвориться й кілька альбанських. Щодо Македонії сказав Венізельос, що нема македонської нації, а є лише болгарські, грецькі, сербські й румунські Македонці. На запит про ревізію мирових договорів сказав Венізельос, що він є за загальну ревізію, тому, що від цього сподівається він загального замирення в Европі. Видно, що Венізельос пристосовився до нових обставин.

РОБІТНИКИ ПРОТИ КОМУНІСТІВ.

В Іваново-Вознесенську робітники улаштували віче проти нових розпорядків радянської влади, потім кинулись на комуністів і побили комуніста Цимлякова до непритомности. В Ленінграді у фабриці ім. Маркса викрито серед робітників опозиційну організацію. Член тієї організації, робітник Пучков, вислав до Сталіна лист, у якім пише, що пятилітка є новим способом використвування робітників, та що багато робітників невдоволені диктатурою Сталіна. Пучкова і його однодумців викинули з партії. У Москві робітники напали на комуніста Митрофанова і, викрикаючи „Бий комуністів!", побили його до непритомности.

СМЕРТЬ ВИЗНАЧНОГО ЛІКАРЯ.

Підчас Різдвяних свят латинського обряду помер у Празі визначний лікар внутрішних недуг, професор університету д-р Силяба. Умираючи, просив Силяба, щоби замісць видатків на вінки та похоронні паради призначити гроші на медичні досліди внутрішних недуг. Покійний був добре відомий нашій українській еміґрації не тільки як професор медицини, а як управитель відділу внутрішних недуг у лічниці, де лікувалося чимало Українців-еміґрантів, зломаних скитанням по чужині та злиднями.

КОРОНИ ЗНОВ У МОДІ.

Мадярська преса повідомляє, що з днем 1. січня в Мадярщині судові присуди будуть оголошуватись не „в імя мадярської держави", як це було цілих 10 літ, але „в імя святої мадярської корони св. Стефана".

ҐАНДІ НЕ СПИНЯЄ СВОЄЇ БОРОТЬБИ ПРОТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

АЛАГАБАД (Індія). — Магатма Ґанді закінчив свої наради з членами Всеіндійського Конґресу. На тих нарадах вирішено продовжувати боротьбу з Великою Британією, домагаючись повної незалежности Індії. Конґрес може погодитися на дальші переговори з Англією й спинення на час їх активної боротьби проти Англії лише при умові, що буде негайно дана амнестія всім політичним вязням; будуть знесені всі адміністративні заходи боротьби з індуським націоналістичним рухом; буде дозволено Індусам пікетувати крамниці з европейським крамом, алькоголем та ліками і нарешті буде дозволено свобідно добувати сіль для Індусів.

Магатма Ґанді перший раз по свому звільненню з вязниці зявився публично перед 50,000 Індусів. Він хотів виголосити промову про дальшу боротьбу, але не зміг того зробити, бо зіпсувався голосник. Це сталося перший раз, коли індускі провідники хотіли вжити голосника. Багато прихильників Ґандія витали його з визволенням з вязниці.

Ґанді й члени національного конґресу проголосили свою резолюцію про дальшу боротьбу проти Англії, щоби тим припинити пололоски, що нібито пасивну резистенцію припиняється з огляду на закінчення лондонської конференції довкола круглого стола. Рішення Ґандія та його прихильників хиляться до того, що вони не візьмуть жадної участи в конференції з делеґатами, які були в Лондоні від Індії. Тому сподіванка Мек Донелда, що в Індії відбудеться друга конференція, „довкола круглого стола", щоби приняти постанови лондонської конференції, не має під собою ґрунту.

Після лондонської конференції справа з Індією не тільки не прояснилась, а навпаки, стала ще більше заплутаною.

ЛОРЕНС ВИКЛИКАВ ПОВСТАННЯ В ТУРЕЧЧИНІ.

ІСТАНБУЛ (Туреччина). — Турецька преса подає відомости, що останнє повстання в Туреччині, під проводом магомеданського духовенства, викликав відомий організатор повстання в Арабії підчас Великої Війни, англійський полковник Лоренс. Про це нібито написав перед смертю головний ватажок повстанців, великий Шейк Ісад. Крім того повстанці кажуть, що вони сподівалися мати підтримку зі сторони британської фльоти.

Леґенда про Лоренса й досі живе в Малій Азії, хоч він уже давно відтягнувся від тамошніх справ. Коли турецька преса буде й далі серіозно трактувати про участь полковника Лоренса в останньому повстанню, то це можливо викличе напруження відносин між Туреччиною й Англією.

За останнє повстання будуть повішені 31 ватажків, а між ними сім магомеданських священиків. Десятки інших проводарів засуджено на довший час до вязниці.

КРИТИЧНА СЕСІЯ РАЙХСТАҐУ.

БЕРЛІН (Німеччина). — Після довшої перерви розпочинаються засідання райхстаґу. Підчас тої перерви уряд Брінінґа правив на правах диктаторських. В цій сесії райхстаґу буде в першу чергу поставлений на обговорення державний буджет, бо уряд хоче, щоби буджет був ухвалений як найскорше.

Всі парляментарні групи готуються до впертої боротьби за свої принципи. В політичному життю Німеччини тепер назбиралося дуже багато дражливих питань, які викличуть суперечности не лише поміж скрайніми політичними групами, але й поміж умірковавими. Тому всі вважають, що райхстаґ тепер входить у надзвичайно критичну фазу свого істнування.

Можливо, що Брінінґови знову прийдеться скористатись правом 48 параграфу конституції й післати райхстаґ на вакації. Але така міра не розвяже політичних суперечностей, а навпаки, ще більше загострить їх. Тому навряд, чи Брінінґ скористується цим параграфом, а мабуть скорше сам уступить зі свойм урядом.

ФІНАНСОВА ДОПОМОГА КИТАЄВИ.

ШАНҐГАЙ (Китай). — Професор Колюмбійського університету, Монро, який тепер студиює китайське фінансово-економічне становище, вважає, що коли европейські держави й Америка не дадуть фінансової допомоги Китаєви, то він скоро попаде цілковито в руки комуністів та окремих анархічних банд. Допомога потрібна як найскорше, щоб уряд мав засоби для підтримки державної валюти, для утримання армії й адміністративного апарату та для налагодження торговлі й економічного життя.

Монро вважає, що таку допомогу можуть дати Америка, Англія й Франція, коли вони відмовляться одержувати репараційні сплати від Німеччини, а доручать їй на рахунок сплат економічно й фінансово відбудувати Китай.

Монро каже, що все одно, Німеччина не зможе виконати пляну Йонґа, а коли покласти на неї завдання піддержати Китай, то вона це виконає з користю й для держав Антанти, бо відкриє їм свої китайські ринки.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За оголошення редакція не відповідає.
За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Тел. „Свободи", Montgomery 5—0498. Тел. У. Н. С.: Montgomery 5—1838
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

РОБОТИ, А НЕ ДОПОМОГИ

Демонструючі проти безробіття филаделфійські безробітні зясували дуже ядерно своє становище, коли виписали на протестаційних плякатах: „До чорта з жебраниною, ми домагаємося роботи". Отсе їхнє домагання мимоволі приходить на думку, коли приглядаємося тому, що діється тепер в конґресі.

А йде там драча між сенатом і палатою послів, чи там між републиканською більшістю і демократичною меншістю, за $25,000,000, які сенат хотів би приділити Червоному Хрестови на закупно поживи для потерпівших від посухи і на організовання допомоги безробітним по всій Америці. Проти цього заявився президент Гувер і Червоний Хрест, а рівнож більшість палати послів. І от це готово довести навіть до надзвичайної сесії конґресу та дальшої проволоки в акції заради економічній депресії та безробіттю.

Ті, що приглядаються здалека тому, що діється в конґресі, кажуть, що там „політикують", а не ведуть такої праці, яку хотів би бачити загал у теперішню важку хвилю. Дотого деякі побоюються, що коли би змусити Червоний Хрест перебрати ту акцію, яку пропонує сенат з $25,000,000, то це було би започаткованням до заведення в Америці безробітної пайки, такої, яку введено в Анґлії. Знову інші, а з ними і широкий загал, не годні порозуміти, чому Червоний Хрест має відмовлятися брати гроші, коли йому їх хто офірує.

А тимчасом справа представляється так, що коли би Червоний Хрест навіть перебрав тих $25,000,000 і хотів за ті гроші ратувати безробітних по цілій Америці, а не тільки потерпівших від посухи, то ту суму зїв би в головній частині вже самий адміністративний апарат, який треба би було для цеї цілі поставити. А коли би і цього не було, то все таки за ту суму годі допомогти міліонам безробітних, бо така мала допомага є каплею в морі нужди.

Беручи отже на простий розум, нема причини до драчі, яка тепер панує в конґресі, ні до напруження, яке зайшло між сенатом, президентом і Червоним Хрестом. Бо від конґресу й уряду не вимагає загал допомоги в кількох десятках міліонів долярів, а тільки продовження систематичної акції в справі ліквідації безробіття, бо це одно може розвязати теперішню економічну крізу й заспокоїти міліони тих безробітних людей, котрі не вимагають від конґресу чи кого іншого ніякої жебранини, а тільки варстату праці.

ГАЛИЦЬКА ЗЕМЛЯ ПО „ПАЦИФІКАЦІЇ"

(Кореспонденція з Галичини).

Рік 1930, який перед своєю смертю так лютував на галицькій землі, може завдати страху неодному американському Українцеви. Не длятого, щоб своїми куцими руками міг його аж там засягнути, але задля непевности, чи український нарід не стратив голови в часі вибуху скаженини в його непрошених сусідів. Тим, що давно не бачили старого краю, може здаватися по начитанні ріжних дописів з краю, по тих численних листах від родини й знакомих, що людина не в силі того всего перенести. Але людина страшенно сильне сотворіння. А — український нарід, то так як дичка в полі; котрої вітер не зломив та держиться і навіть густим запашним цвітом вкривається — хрущам-галапасам на втіху.

Щоби вірно поінформувати громадян на еміґрації про настрої в краю, треба звернути увагу на один момент.

Не длятого ми пишемо в часописах чи листах про лихоліття минулої осени, щоб нас жаліти. Нотуємо їх тільки для інформації та для історії.

Булоб навіть смішно жалітися тоді, коли читаємо в американській українській пресі, що **всі** т. зв. саботажі на терені Сх. Галичини спричинили Українці. Може... В таких випадках — зрозуміло — по головці не погладять! Ці пожежі шкоди державі не спричинили, тільки нагнали дідичам без клопоту грошей від асекурації за лихо платне збіжжа, часто перетрублене мишами. Все таки в нас застановляються над тим, як то сталося, що в ту саму пору масово горіли стирти на заході Польщі (в давньому королівстві і в колишніх пруських провінціях). Чи й там були Українці — в нас не вірять. А хто поплатить шкоди нашому народові?... Ніхто. Навіть **своя** асекурація — ні.

Заледви пройшов гураган польської воячні через українські села, заледви повернуло спамятання — по нечуваному звірстві, а вже нарід узявся своїм звичаєм до відбудови румовищ — власних і суспільних, громадських, щоби чим скорше бодай наблизитися до того стану, який знівечено. Відбудовуються кооперативи, відновляються товариські доми, оживають організації. Намічуються нові пляни, відбуваються загальні збори, йдуть процеси з адміністраційною владою за право на відновлення діяльности тих товариств, які „закрили" самі селяне під примусом. Одні потішають других, одні другим додають охоти, вливають надії. Приходять селяне зі „спацифікованого" села до провінціонального адвоката, в якого по пацифікації дома осталось (буквально) те, що на ньому, й питають:

— Що нам тепер робити?

— Ах, ви недотепи, — кричить адвокат, поденервований тим, що недавно в нього відбулося. А що ви робите, коли село погорить? Плачете? Йдете до адвоката? Правда, що йдете на обійстя, згортаєте згарища, відкидаєте спалені неужитки на одну купу, а придатний матеріял на другу, міряєте та продумуєте, як дасться відбудувати з руїн.

— Слушно, кажуть селяни. І з новим завзяттям та ненавистю в серці повернули до зруйнованих осель.

Це нещастя, яке осінню навістило наш край, було першим товчком, що зігнав усіх Ураїнців (крім москофілів) в один спільний табор, хоч — не на довго. І, коли ми чого побоюємося, з боку наших братів ізза моря, так це їхніх насміщок нашого повного розбиття, з нашої партійности в той час, коли розходиться про „бути або згинути". Але не смійтеся з того. Коли прийде ще гірший час, то може знов відхочеться нам партійности. А зрештою — хто зна: може та партійність охоронить нарід — як цілість — від катастрофи, зібезпечить бодай частинам свободу рухів...

Відомо, що від кількох років істнувала „Українська Християнська Організація" (УХО) під патронатом станиславівського гр. кат. владики, о. д-ра Григорія Хомишина, при піддержці перемиського епископа о. Йосафата Коциловського. Органом тої організації є „Нова Зоря", редаґована д-ром Осипом Назаруком. Минулого року перезвалася ця організація „католицькою" (замісць „християнська") та стала **партією**. — Вже літом було заповіджено комунікатом, що у Львові твориться товариство „Український Католицький Союз", до якого будуть могли належати всі Українці без огляду на свою політичну ідеольоґію.

Саме 1. січня 1931 зорґанізувався у Львові під патронатом гр. кат. львівського епископату (головно митрополита Шептицького) — „Український Католицький Союз" **як політична партія**. Зорґанізування У. Кат. Союзу як **партії** здивувало дещо навіть запрошених на перші збори, а „Нова Зоря" пише, що про це „приявні довідалися несподівано".

У якому відношенні буде У. Кат. Союз до Української Кат. Організації, — покищо не відомо. Але польська преса (Слово Польське), реферуючи про організаційні збори нової партії в артикулі „Новорічний дебют о. митрополита Шептицького" замічає, що „начальний редактор „Нової Зорі", п. Осип Назарук, що був приявним дня 1. січня ц. р. на основних зборах У. Кат. Союза, приречення не зложив, ані декларації не підписав". Коли це правда, то виходилоби, що поруч себе будуть існувати дві католицькі партії; одна з них із „Новою Зорею", а друга ще покищо без органу, яким хоче стати теперішний „Новий Час".

Зі зорганізуванням У. Кат. Союза як партії, при постанові статута, що до неї можуть належати члени **інших** партій, наступлять певно й деякі пересунення в партії УНДО, бо навіть деякі члени управи партії УНДО стали **вже** членамм управи нової партії.

Так отже в партійно-політичному житті зайшла в нас неясність, а пророчити щонебудь у цій справі вже тепер, булоби лише пустою балаканиною.

Натомісць рішучість і ясність панує вже щодо одного питання, а саме, щодо справи виховання молоді. Ввесь нарід признає це важніщим ніж саме творення партії.

До цеї пори Польща ще не покинула пляну стати **національною** державою. Длятого їй потрібно конечно — як вони це делікатно називають — „пронизування культур", а по просту „польонізації" непольських народів, що заселюють Польщу. Старше покоління не подасться. Це вже видно. Але молодь! На рік 1931 є в Польщі 24,372 прилюдних державних шкіл. Беручи, що Українців є всього четверта часть загального числа людности Польщі, то їм належалось би грубо поверх 6,000 шкіл, а тимчасом є їх усього 716! Колиб цьому не було стриму — нас, Українців у Польщі, дожидає страшна, катастрофальна будучність. І цю змору, що виглядає зза угла історичної конечности, доглянув наш нарід. Цього року припадає 50 років, від коли для справ українського національного виховання основано товариство „Рідна Школа". В часописній статті не дасться перечислити того всього, що зробила „Рідна Школа" протягом пятьдесяти літ. Не було ні одної справи, що дотикала української дитини, української школи й виховання, українського вчителя, в якій „Рідна Школа" не займалаб становища згідно з потребою, з честю свого народа. Сотки місцевостей знають її здорового впливу й охоронилися не то від спольщення, але від хрунівства.

Вправді польська суспільність і польський уряд косим оком дивляться на „Рідну Школу". Їй — розбивають будинки, переслідують молодь, не даючи залізничих і трамваєвих знижок, не признаючи деколи свідоцтв „Рідної Школи", караючи батьків за посилання туди своїх дітей, а то й розвязують школи. Цього року заявив представник „безпеки" при львівському воєвідстві, що „Рідна Школа" це огнище протидержавної роботи, це гніздо саботажистів і бандитів. Тому цього року відмовлено навіть дозволу на збірку з нагоди коляди та немов на глум дано на той час дозвіл на збірку „Просвіті", яка має свій місяць ґрудень. Це й внесло в нас навіть деяке замішання. Але український нарід у Галичині глядить на „Рідну Школу" як на **національну конечність і святість**, яку треба би створити, колиб її не було. Кожна партія лавою стоїть за неї. І не дивно, бож діти, віддані „Рідній Школі" в опіку — партії не знають.

Тому така рідка річниця, якою є пятьдесятьліття діяльности „Рідної Школи", обєднала знову, ввесь український нарід, який через український Епископат і через і свої центральні організації та повітових представників проголосив 1931 рік ювилейним роком „Рідної Школи". В деяких часописах уже появилися, а в інших на днях появиться **маніфест** до Українського Народу в тій справі, який побіч Головної Управи „Рідної Школи" підписали сім гр. кат. епископів, Українська Парляментарна Репрезентація, 37 центральних товариств та представників 69 повітів Галичини, разом 179 підписів, між ними дорогий підпис українського ветерана-президента Юліяна Романчука та двох живучих ще членів основників: Романа Заклинського, емеритованого професора семинарії, та о. сов. Олександра Стефановича, також емеритованого професора. Ввесь орґанізований загал, все, що представляє вартість і силу, самий цвіт народу з усіх областей Галичини обєднався для звеличання ювилею досвідної установи, а все молодої, що з повною силою й охотою готова служити власному народові на його добро.

Треба й нашій еміґрації подумати над тим, якби вшанувати працю „Рідної Школи, що видала стільки борців за ту справу, яка нам усім дорога. Це дійсно одинока справа, яка під цю пору може злучити всіх Українців. Ще ніколи ніякого ювилею не проголошувано так маніфестаційно. Це свідчить, яке велике значіння привязує нарід до „Рідної Школи". Стільки в нас світла серед неясности, яку воно розгонить.

X.

8. січня 1931.

В. БУДЗИНОВСЬКИЙ

ВОЄННА ВДОВА

(Оповідання).

(1)

В однім більшім галицькім місті жив бляхар Павло Карах. Поводилося йому не зле. Була в нього власна хата з двома морґами доброго городу і з половиною морґа саду. Бляхарська робітня мала постійно богато добре платної роботи. Жінка була доброю господинею. Два сини, Іван і Стефан, великі шибеники і вітрогони, але добрі були хлопці. Поза хатою гуляли, робили людям збитки, але в хаті нічим не відріжнялися від прочої челяди пана майстра. В робітни батька були найліпшими робітниками. Батько бачив, що як підростуть і устаткуються, то буде мати з них потіху.

Найбільший клопіт батько мав з синами через те, що оба були цілком подібні до себе. Були так подібні, що хто не знав їх добре, і не дивився на них одночасно, той ніколи не міг знати, кого саме з них бачить. І голос був у них подібний, так, що не один не знав, з ким балакав: з Іваном, чи зі Стефаном? Через ту подібність батько нераз не знав, котрого з них перетріпати, як хто прийшов пожалуватися, що Іван або Стефан зробив йому якого збитка. Пожалувався на Стефана, то той Стефан, хоч справді він був виновником, звалював вину на Івана. Те саме робив Іван, коли хто на него пожалувався. Відріжнити їх можна було щойно тоді, коли Стефан дійшов до двацятого року і йому засіявся вус. Вісімнацятьлітний Іван був ще головусий. Колиж також Іванови підросли вуса, то знов не легко стало відріжняти їх. Служба у війську не дуже змінила їх. Правда, вже таких збитків, як раньше, не робили і троха устаткувалися, але в шиночку оба мусіли бути що днини і без них не могли обійтися ніяке весілля, ніяка забава.

Батько на все те дивився крізь пальці, бо при всім тім вони не робили нічого нечесного, нікого не кривдили і, що для нього було найважніше, не були розтратними. Як зробили кому прикрість, то хіба якій дівчині, коли вона котримсь з них, бувало й не знаючи добре котрим, завернула собі голову, а він женитися не думав. Тоді говорено, що як дівка завелася, то сама собі винна, бо було все так, що жадна не мала права сказати, що котрийсь з Карахів звів її, або що робив їй надію. Впрочім, жаден його син жадної доброї дівчини не скривдив.

Такий спосіб життя синів старому Карахови зачав неподобатися аж тоді, коли сам вже добре постарівся. Він хотів, заки синів попрощає на віки, поженити їх. Хотів робітню цілком здати на синів і самому колисати внуків. Але синам ані в голові були жінки. Бо й на що? — думали. Мамуня дбала, щоби перед кождим була повна миска, щоби на кождім була чиста сорочка.

Батько помер, коли Іван і Стефан ще парубочили. Вони й далі парубочили, бо дома вже була добра господиня: їх мама. Але й мама не вічна. Маму поховали і вони лишилися без господині. Найгірше було те, що лишилися без кухарки. Правда, в місті є шинки, є ресторани. Але обом Карахам ресторацiйний харч не смакував. На добавок вони в днину не любили заходити до шинків. Туди привикли йти все вечером по роботі і по домашній вечері: залляти її добрим пивом та при склянці побалакати з товаришами. Кромі того, виходячи з хати що днини на обід, марнували богато часу, на чім терпіли роботи в робітни.

Коли таке життя вже надоїло їм, в одного й у другого стали виринати гадки, що добре було би мати в хаті добру господиню. Очевидно, щоби також була доброю кухаркою. Одної днини, коли по шинковім обіді обом розболіли шлунки, Стефан сказав до Івана:

— Нема іншої ради, як до хати взяти господиню, що добре варить.

— Таку не легко знайти — Іван відповів.

— За добрі гроші знайдеш.

— Та знайдеш... Але до хати возьмеш злодія. Чужа буде красти.

— Та то правда, що буде.

— Отже бачиш. Про це нема що й думати.

В тій хвили оба подумали, що одинокою радою було би оженитися, але оба боялися голосно сказати се.

— У нашої сусідки, вдови Тиндючки, харчуються якісь два панки — Стефан знов забалакав. — Хвалять собі її харч. Вона, ще дівкою, була за кухарку у якихось панів. Тепер, правда, вона вже не кухарить, але вивчила доньку Марину. Ми не потребували би виходити з хати, бо присилала би до нас.

Іванови ся гадка сподобалася. Пішов до Тиндючки і сторгував, покищо, обід. Вже обідали дома, але на вечеру далі ходили до шинку, бо від Тиндючки брати вечеру до хати невигідно було. Аж по місяцеви, знов по болях у шлунку, стали й на вечеру ходити до Тиндючки.

Згодом показалося, що й таке життя має свої невигоди. В зимі, заки обід від Тиндючки зайшов до Карахів, вистиг. Росіл був цілком зимний, по нім плавали білі кружки застиглого лою. Треба було пригрівати. Стефан дуже любив жарену телячу нирківку. Коли раз ся нирківка прийшла з застиглим нирковим товщем, Стефан відсунув тарілку від себе і зітхнувши, сказав:

— Та Марина добра кухарка, але що мені з того! Таку треба би мати таки в хаті.

Іван здвигнув раменами і каже:

— Така Марина на кухарку до нас не прийде. Щоби таку кухарку, але не таку, що краде, мати в хаті, треба би оженитися.

Точно таксамо в тій хвили думав Стефан і йому не хотячи вихопилося:

— Вона була би не від того. Коби лиш котрий з нас пальцем кивнув...

— Хочеш, то кивай...

— Я застарий... Ти молодший. Мені жінка не потрібна. Мені потрібна тільки добра кухарка. Як би ти оженився, то чейже позволив би, щоби твоя жінка й для мене зварила. При такій челяди одна порція більше або менше не робить ріжниці, отже твоя жінка не перепрацювалась би.

Про все те Іван думав цілком таксамо, як його старший брат.

— Чому за нас двох і для нас обох лиш я маю жертвуватися? Мені жінка ще менше потрібна. Я молодший від тебе на два роки. Як взагалі завяжу собі світ жінкою, то найскорше два роки після того, як ти оженишся. Гадаю, що твоя жінка не перепрацюєся, як і для мене зварить.

Брати перший раз в життю посварилися. Посварилися так, що аж три дни не балакали до себе: ні в робітни, ні коли пішли їсти до Тиндючки. Раньше до Тиндючки все приходили оба разом. Через три дни Іван все прийшов перший і перший відходив. Стара Тиндючка і її донька не могли незапримітити сего. Дуже дивувалися і ще більше були цікаві, що таке між обох братів влізло. Коли третого вечера Іван вже відійшов і по хвили вийшов також Стефан, Марина вибігла за ним до сіний. Вхопивши його за рукав, задержала і спитала:

— Що таке сталося? Бо бачу, що Іван чогось то гнівається на вас.

Так заскочений Стефан зразу не знав, що сказати. А сказати щось треба було, бо Марина не пускала його і допитливо сверлувала своїми огнистими очима. Точної правди Стефан дівчині не міг сказати. Кажучи, що посварилися, бо жаден з них не хоче з нею оженитись, обидив би її. Погадав, що найліпше буде сказати їй навпаки. Поволи, загикуючися, сказав:

— Ми посварилися, бо оба хочемо женитися.

— І се вас розсварило? Як одному вільно женитися, то й другому вільно.

— Колиж бо... Гм... Ми оба маємо на примітті одну дівчину.

— Одну! Се вже не добре... Нехай вона рішає, котрого з вас волить.

— Котрого? Колиж бо вона ще взагалі не знає, що ми оба про неї думаємо.

— Скажіть мені, хто вона, то я її спитаю і перекажу вам.

— Вона... вона... Марина, донька вдови Тиндючки...

В грудях Марини духа заперло, але тільки на хвилю. Стефан вже став жалувати, що йому таке вихопилося, бо були дві небезпеки. Вона могла би сказати, що його волить, а він ще не рішився. Могла би також сказати, що волить Івана, а Іванови ані снилося. Але не було часу вигадати, як викрутитися з тої матні, в яку через свою необережність сам вліз. Марина обіймила його за шию і, пригортаючися до него, шептала до вуха:

— Чомуж ти так довго мовчав, коли я все заохочувала тебе, показуючи моїм поведенням, що ти мені не байдужий?!

Ті обійми розігріли його. Не знаючи, що робить, обіймив її стан і став цілувати. Двері від світлиці відчинилися. То вийшла мама і, побачивши обоє в обіймах, поблагословила їх. Стефан сам спіймався. Не було іншої ради, як дати на заповіди. Оженився, і добре йому було з тим. Іванови також було добре. Він і без жінки все мав добрий харч, і все мав чисту сорочку. Лише, що правда, теща була прикра. Найбільше вона давалася в знаки Іванови, бо хотіла його вигризти зі спілки з братом. Але в тім оба брати не подавалися. Як раньше, так і тепер, спільна була одідичена по батькови хата з ґрунтом і спільна була робітня. В робітни Стефан не допускав до голосу ні тещі, ні жінки.

(Дальше буде).

ПЕКЛО НА ЗЕМЛІ

Кров і сльози на Україні.

(Під цим заголовком помістив Рене Кравс в „Берлінер Берзен-Цайтунг" з дня 1. листопада м. р. статтю, яку містимо тут дослівно).

Сумління Европи спить завидним, здоровим сном. Від дванацятьох літ відкликається засуджена на винищення нація до людскости нашого культурного світа. І якби не Канадієць Дандюран, незвиклий з европейською чемністю, котрий від часу до часу робив у Лізі Народів деякі натяки про долю Українців, то світ нічогісінько не знав би й сьогоня, що сім міліонів людей, мешкаючих у давнім осідку Східної Галичини й Волині, польська система винищує пляново і розмірковано, і то з такою жорстокістю, яка має собі рівну хиба в масакрах вірменських християн.

Переслідування вірменських християн викликали оправдане обурення усього культурного світа, особливо англіканського. Вони приневолили Лігу Народів до відомої допомогової акції, яка звязана з іменем Фритьофа Нансена. Та це було в Азії. **Що подібне діється в Европі, про це ніхто ще не говорив у Женеві. Секретаріят Ліги Народів не предложив ще ані одної однісінької жалоби Украінців ані Раді, ані Загальним Зборам.** Не вислухано пропамятного письма, яке оголосив друком Союз українських послів і сенаторів у Варшаві.

Заступники української національної меншости, звернувшися з запитом до міродайних чинників женевської бюрократії про долю їх великої й звязаної петиції, дістали відповідь, що вона, що є зовсім незрозумілим поступком, зникла десь у якімсь кошику на папери. А тимчасом заступлено Канадійця Дандюрана, котрий є сам Французом, і то заступником французької меншости в Канаді, якого знали всі женевські сталі гості як одного з малого числа джентельменів світової політики, іншим канадійським заступником, котрий, здається, не дуже то показує охоту вставлятися, як це робив його попередник, за справу мученого малого народу в чужій стороні світа. Так стало тихо, зовсім тихо в справі Українців. **І цю тишину використовує польська система від близько трох місяців, докладно від середини серпня, до кривавої кінцевої боротьби проти найбільшої меншости в державі.** За цих три місяці душуться здичіла вояччина край у морю крови і сліз. „Карні експедиції", про які ще буде мова, тягнуть від села до села.

Німецька привселюдна думка, перетяжена власним горем і власними нуждами, досі мало займалася цими подіями на Сході. Як там, далеко в Туреччині бються народи... Це було, так би мовити, наше становище. Треба вже раз сказати, що таке становище не показує далекозорости. **У боротьбі за Україну рішається може доля Східної Европи, а певно доля Польської Річи Посполитої.** Не треба і споминати, що такі рішення справді віквічного значіння відбуються й на Німеччині. Зокрема треба вказати на спільну долю, яка звязує в одну цілість усі меншости в Польщі. Коли і зріклися Німці в Польщі з льояльности супроти держави, до якої втягнула нас невмолима доля, не злучилися з самостійницькими Українцями при цих виборах на спільну листу, — льояльність, яка не оплачується у Варшаві, — то всеж таки ясно, що **з долею суцільної української меншости рішається і доля всіх меншостий у польській республиці.** Є питання, чи в Польщі, в якій державна нація становить лише меншість населення, всі інші люди мають бути безправні. Боротьба йде за те, щоб заступати найпервісніші людські права меншостей заступництвом, якого головну частину творили дотепер Українці. Йде боротьба за напрям у польській державі ненавистей, а може і за його існування в межах версайського договору. Справді досить причин, щоб ми вважніще ніж досі займалися **героїчною боротьбою Українців.**

Їх історія коротенька. В перших листопадових днях 1918 р., у тих днях, які повторяються таким кривавим заревом рік-річно, створилася з розламків австро-угорської монархії, побіч інших національних держав, ще й українська. Це було, правда, на короткий час, бо українськими землями Росії з їх трицять-міліоновим населенням заволоділи большевизм, що приєднав українську республику до всеросійського федеративного Союзу. Східну Галичину, яка творила в часі розпаду незалежну „Західно-Українську Республику", безборонну і ледви узброєну, здобули за допомогою антанти польські війська Галера. Амбасадорська конференція узаконнила це завоювання під тією **умовою, що край дістане національну, культурну й адміністративну автономію.** Дійсно, варшавський сойм ухвалив у 1922 р. хоч і недостаточний, але всеж таки многозначний закон про автономію Східної Галичини, який мав увійти в життя протягом двох років. Але цього закона не переведено навіть і натяком. **В дійсности панує там дванадцять літ адміністраційна і військова диктатура, якій нема рівні.** Українці, вкінці доведені до розпуки і зневіри в справедливість держави й публичности світової, взялися до оборони. Їх військова організація, незаконна організація молоді, взялася в розпуці до сабстажі. Правда, тільки способами, які не загрожують польському життю. Молоді Українці навчилися з історії Росії і Польщі. Так удалося їм раз, перетявши телефонічні й телеграфічні проводи і розкинувши залізничі шини, відтяти Львів, природню столицю краю, від світа. Коли всякі паперові протести проти обезправнення їх народу показалися без ніякого успіху, гадали вони, що такий протест почують. І справді, він найшов несподіваний відгук.

Карні експедиції йдуть селами. Пілсудського найблища кінота, як себе любить називати 24 полк уланів, тут особливо відзначилася. Від села до села йдуть відділи. Поступовання в самій річи все однакове. Передімною лежать двацять протоколів, списаних із людьми з двацятьох сіл, в околицях Львова і Тернополя, які відвідали найлішці кінотчики Пілсудського. Нещастя, яке говорить із тих протоколів, ледви чи дасться виразити словами. А це тільки мала частина страдання, яке навістило край. Не в двацятьох, а в сотках, а то майже в усіх селах Східної Галичини лютує місяцями однакове варварство: військо за підмогою двох тисяч людей, окремо вимуштруваних для таких відділів, і спеціяльної поліції з львівського ґарнізону робить у якімсь селі заклик. Поперше жадають **військової контрибуції.** У докладних протоколах знаходяться дані, скільки літрів молока, скільки соток яєць, скільки фунтів вівса, цукру, соли, цигареток мусить бути доставлено звичайно до двох годин. Це правдивий грабунок у власнім краю. Відтак збирають усіх мешканців села і бють. Богатьох селян били прямо до смерти. Тисячі і тисячі катовано тяжко. Давати лікарську допомогу заборонено. Також заборонено шпиталям приймати ці жертви карних походів. Львівський митрополит граф Шептицький відважився занятись цими жертвами, приміщуючи їх у монастирях і парохіяльних домах гр. кат. церкви. Розуміється, що цим можна помогти лише малій частині потерпівших, і то з великими труднощами з боку влади. Гр. кат. церква взагалі є немила польській державі. Не дивно, що вона виставлена меншістю державних управителів на гоніння. Доказано, що карні експедиції насміваються з місцевих парохів, побиваючи їх, щоб тим наочно показати перед населенням їх зневажання. Взагалі переслідують особливо інтелігентні маси цього бідного народу. Всякий культурний почин Українців основно нищиться. З тисяч українських шкільних кляс, які існували під „габсбурським ярмом", не осталося й двацятої частини. В кождім селі нищать насамперед читальню, кооперативу й інші культурні установи.

Недавно забавлялися польські маси (властиво польські студенти-корпоранти! — прим. Ред.) за звичною допомогою поліції тим, що руйнували дім Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, одинокої наукової установи Українців. Брутально обходяться з адвокатами і лікарями, які признаються до української національности. Це свідома боротьба для знищення інтелігенції і проводу, боротьба, яку пляново доповняють тим, що жаден Українець не може дістати урядничої посади та що жаден Українець не може стати старшиною або підстаршиною. До цього духового й тілесного страдання долучується ще й система економічного поневолення й визиску. Хоч велика більшість українських селян веде життя гельотів, то ще й заводять польських кольоністів в українські села. Українці мусять за таке поведення платити ще й особливий податок, свого рода панщину і роботизну, бо грошей вже годі видушити. Це такий стан, який нагадує найтяжче варварство середньовічча. Це пекло на землі.

У варшавськім військовім міністерстві заявили цими днями, що карні експедиції застановлено. Така заява це свідоме введення в блуд публичної думки. В дійсности ведуться ці карні експедиції щонайменше до виборів. Цей терор доведе до того, що Українці, які мали досі 48 заступників у соймі, матимуть найбільше 20 послів. Велика більшість їх політичних провідників, їх посли, їх інтелігенція й богато священників понадто сидять у тюрмах. А як обходяться в „блощицькій вежі" Берестя Литовського, можна собі легко уявити. Заступники мученого українського народу жадають: поперше міжнародної і лікарської допомоги для Східної Галичини, за якою вони звертаються, надіються, що з успіхом, до міжнароднього Червоного Хреста. До Ліги Народів звертаються вони дальше, помимо всіх женевських розчаровань, ще раз із просьбою, вислати міжнародню безпартійну комісію до Східної Галичини. Як Поляки не признаються відразу до того, що їх заяви неправдиві, то не можуть вони спротивитися цьому внескови. Завданням першого засідання Ради буде звернути на це уже виразно увагу польського правительства.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

Подається до відома **усім** членам Тов. Укр. Січи, від. 170 У. Н. Союза, що **Олександер Мендак** помер у суботу, 31. січня 1931 р. Похорон відбудеться у вівторок, 3. лютого, в год. 9.30 рано, на котрий члени Тов. Укр. Січи мусять явитися з відзнаками. Тіло покійного находиться в домі під ч. 62 Моріс Ст. Покійний Олександер Мендак належав від 1925 року до У. Н. Союза і до Тов. Укр. Січи, де був рекордовим секретарем через кілька літ. Також належав до Стрілецького Гуртка ч. 2. в Ню Йорку і до „Чорноморської Січи", II. сотня, в Джерзи Сіти. Належиться згадати, що покійний був щирим борцем Укр. Гал. Армії, при котрій служив вірно через цілий час і був вістуном. Покійний родився 1898 року в селі Ваньовичі, повіт Самбір.

Прощай, дорогий товаришу, і земля тут, на чужині, нехай Тобі буде пером.

Омелян Онуфрів,
фін. секр. Тов. Укр. Січи.

Ярослав Гншек.

РОЗОРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Голову розоружної конференції, кульгавого Тому Гавкінса в Сан Франціско, ждав лікар. Похитуючися филями тихого океану, він мав провітрюватися, поки не збереться конференція, присилувана до відпочинку.

Лікарі, що лікували поодиноких членів тієї конференції, ствердили в більшости з них затвердження, признаки непереривної меляхнолії, біль голови та занечищення жолудків, як наслідок безмірної поведінки на безчисленних бенкетах. Після кождого такого бенкету члени конференції не всилі були льогічно думати та дуже дивувалися тим нісенітницям, що їх друкували на другий день газети як звіти з їх засідань.

Тими днями, наприклад, приключилося, що як вони вернулися з бенкету просто на засідання, до них причепився якийсь професор зі зїзду для боротьби з алькоголізмом, якому були дали слово на засіданні.

Професор держався кріпко трибуни, безупину бився в груди та вививався наче страхопуд підчас вітру, більше ніж три години говорив про вибух вульканy Стромболі на Ліпарійських островах у 1775 році. Після його трохгодинної промови всі переконалися, що він говорить не на тему та що він не має нічого спільного з розоружною конференцією. На нього напала прислуга, насамперед оглушили його, щоби не противився та відвезли до поліційного комісаріяту для вияснення його ідентичности.

Всіх учасників конференції пригнобила ця подія і вони самі відчували, як з дня на день туманіють.

Про це їх більше всього переконав поміщений в газетах останній відчит. Із нього вони довідалися, що вчора на пятнацятому нічному засіданні розоружної конференції постановлено:

„Точка 26. Тому, що виявилося, що китайська республика ще не має ніодного дредноута та панцирного кружляка, розоружна конференція постановляє:

„Держави, що беруть участь у конференції, зобовязуються дати китайській республиці позичку на три роки в сумі триста міліярдів, щоби вона могла наздігнати в зоруженню інші держави, що беруть участь у конференції... Китайська республика зі свого боку зобовязується до трох літ побудувати на основі спеціяльної програми 40 дредноутів, 30 панцирників, обовязується висадити у воздух 5 кружляків третього степеня старого типу, які вона має, та віддати Кантонську пристань під контролю міжнародньої комісії. Зі свого боку держави, які беруть участь у конференції, не мають нічого проти участи представників китайської фльоти в будуванні Сімпльонського тунелю... і будування телефонічної стації на горі Арарат". — з жахом читали дальше члени розоружної конференції.

Голова Тома Гавкінс зовсім протверезів від тих звідомлень і сумнівався про правдивість видрукованого. Одначе, коли йому подали стенографічні записки засідання, його малощо не задушила астма: ціла 26. точка була його власним предложенням, принятим одноголосно, з додатком члена конференції Вудворта.

...„Рівночасно позволяється муринській республиці Ліберії побудувати пять відповідних човнів, лише з тією умовою, щоби вони були помальовані муринськими барвами"...

...„Нема ніякої дивниці, що на другий день — звідомляли дальші газети — голова Тома Гавкінс дріжучим голосом, що так підходив до його похудолого лиця, сказав на засіданні конференції такі чудові слова: Годі, панове, заперечити те, що наші засідання досі увінчалися великими успіхами та дали величаві вислідки. Ми опрацювали 26 предложень, приняли постанову з 26 точок.

„Ви всі знаєте, що в роботі я не щадив мого здоровля. Та, панове, саме наша праця вимагає, щоби обережно відносилися до нашого здоровля. Надмірний труд звалить і вол. Наші нерви повинні відпочати.

„Тому, панове, я раджу розїхатися на три тижні, щоби набрати нових сил" (гучні оплески).

„Член конференції Ле Ру, що саме вернувся в непристойному стані з недалекої гостинниці, виходить на бесідницьку трибуну, бє кулаком об стіл і кричить: „Геть мене! Викиньте мене відсіля!"

Після того інциденту прийшов до слова представник Болівії Хуаразе де Вега. Він заявив, що голосує проти пропозиції пана голови конференції. Вже третього дня, після того як почалися роботи, він в імени свого уряду просив, щоби республиці Болівії оставити теперішню скількість її армії, 12 зоружених людей, що охороняють президента та вдержують порядок у палаті. Тимчасом підчас розгляданння того питання конференція, не зважаючи на його протест, постановила, щоби Болівія звільшила своє військо з 12 до 120,000 люда та мотивувала це тим, що сусідуючі з Болівією республики, Перу та Чіле, мають по 120,000. Згідно з принципом, випрацюваним конференцією, відношення оружних сил сусідніх держав повинно висловлюватися в пропорції 1:1.

„Панове, — сказав схвильований Хуаразе де Вега — поважані збори! Саме сьогодні я дістав вказівки мого уряду, які кажуть викувати абсурдність постанови поважаної конференції. Всіх мущин у Болівії є коло 80,000 — а ви хочете, щоби мала армію із 120,000 люда! Невже ми маємо розрізати їх по половині або позичити у сусідів іще 40,000 вояків? Та тоді ми нарушили би їхню постанову конференції, яка забороняє вербувати вояків у сусідніх краях. Правда, нам дають реченець три роки, одначе, панове, признайте самі, чи ми можемо так скоро розмножитися? Панове, я вмію трохи рахувати...

„В тій хвилі йому перебиває представник Чіле:

— Ви брешете! Дайте сюди наукову енциклопедію! (Галас і замішання).

„Голова дзвонить і посилає секретаря по енциклопедію, а представникові Болівії відбирає слово. Голова говорить жалісно:

— Панове, ви щойно були свідками зайвої і недоцільної демонстрації. Я не находжу слів, щоби висловити, як я в глибині душі зажурився всім тим, що сталося.

„Тут приходить секретар і просить слова.

— Панове, в науковій енциклопедії нема.

Представник Болівії встає блідий, ще більше схвильований і каже:

— Поважані збори, 2,347,000 квадратових кільометрів.

Одначе голова відбирає йому слово та просить секретаря говорити дальше..

Тому, що Болівії нема в науковій енциклопедії та взагалі про неї не згадується ні словечком, то і для нас також не істнує якийсь-там пан болівійський представник зі своїми дванацятьма вояками! (На салі сміх). Я предкладаю забрати в нього мандат і виключити з числа членів конференції. (Голос: „Втрунувся туди!").. Випадок, що приключився, дуже сумний та наглядно показує, з якими труднощами приходиться стрічатись конференції та які перешкоди приходиться їй поборювати. Хай не кажуть, що вона відграє комедію!

„Предложення про виключення представника Болівії приняли одноголосно, крім одного члена, котрий тоді спав за своїм столом, а як пробудився припадково, тому що попікся дорогоцінним у нього зубах цигаром, піднявся та сказав: „Я противлюся". Ледви він сів, як заметушився партер салі, оглушуючий вибух зробив величезний отвір до інших саль палати. Потім стало сипатися вапно. Члени конференції падали на діл, і лише після того, як копіт розійшовся, можна було бачити предсідника Гавкінса, що звисав зі стелі на одній штанґі та робив рухи, наче учився плавати. При цьому він кричав: „Боже мій!" Після точного слідства ствердили, що вибух не мав політичної основи.

„Представники одної фабрики вибухових матеріялів надові ждали декотрих членів розоружної конференції, щоби предложити їм нововинайдений вибуховий матеріял „Вашінгтон".

„Один із них помилково виняв замісць сірників пакет взірців і необережно випустив його на долівку.

„Ось чому кульгавий Тома Гавкінс виїхав на Тихий океан на відпочинок".

Лікарка: Універсального ліку медицина ще не знає.

Теща лікаря: А я гадаю навпаки. Мені, наприклад, може хибувати щонебудь, а мій зять записує мені все зміну повітря.

МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВИ.

МЕЛРОЗ ПАРК, ІЛЛ.

Жертва Ф. Пазюка.

Обеднання тепер багато пособляє нашим братам, скатованим варварами-Ляхами. Хочу й я трохи помогти.

А що живу між чужинцями й не маю нагоди піти на українські сходини, то посилаю трохи грошей на поміч через Обеднання і прошу вишліть на сю ціль: для боротьби проти польського терору $20; на допомогу тим, котрі потерпіли від польських поліцаїв, $10; на УВО $10. — Разом $40.

І один доляр на пересилку грошей.

Федор Пазюк.

ПРОТОКОЛ

ПЯТОГО КОНГРЕСУ ОБЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В АМЕРИЦІ.

(1)

(Протокол переслали секретарі до „Свободи" сейчас по Конгресі, але задля браку місця треба було друк відложити. — Ред.).

Пятий Конгрес Обєднання Українських Організацій в Америці відбувся дня 23 жовтня 1930 р. в галі „Галиція Спортінг Клоб" в Ню Йорку.

Конгрес відкрив у год. 9.30 **рано голова Обєднання, О. Ревюк, слідуючою промовою:**

„Як предсідателеви Обєднання Українських Організацій в Америці припадає мені обовязок і честь відкрити пятий конгрес Обєднання.

Підчеркую передовсім сей обовязок.

Во пятий конгрес вкладає на нас спеціяльні обовязки. Сей конгрес є рівночасно осьмою річницею існовання сеї організації. Уважаю за відповідне підчеркнути сей факт, бо в нас в Америці ще не було досі поза церковними та запомоговими організаціями організації, яка проіснувалаби стільки часу. Не живучи державним життєм, живучи все в чужих, ворожих нам, поневолюючих нас державах, ми досвідчили на своїй душі того, що досвідчили инші недержавні народи. Ми не організували свого життя, не творили сих організацій, ми, як і инші поневолені народи, затратили свою організаційну здібність. Нам тяжко проявити організаційну ініціятиву. Колиж уже зберемося на ініціятиву зорганізувати якусь організацію, то далі проявляємо нашу слабу організаційну здібність тим, що ми в організації не видержуємо. Ми легко зражуємося до організації й скоро починаємо валити те, що самі починали будувати. Накидаємося на тих людий, котрих ми самі вибрали вести організацію. Нападаємо їх за те, що й ми мусілиби робити, якби ми були на їх місци. Ми беремося легкодушно валити те, що зачали будувати, дарма, що за кождим таким заваленнем збудувати щось нового стає ще труднійше.

Кождий народ, що перейшов неволю мусить переходити довгу й утяжливу науку організованости. В сій школі всяке діло, зроблене організованим способом, є вкладом у народну здібність робити друге зорганізоване діло. Тому то, коли в такому народі вперше вдається якесь діло, то се треба підчерккнути як додатний факт у народному життю. Сподіюся, що шановні делегати будуть радити, памятаючи на те, щоби своїм способом радження й рішення справ додали до сего скарбу, який Обєднання здобуло, вдержуючи політичну організацію вісім літ.

Підчеркнути теж мушу, що сей конгрес відбувається в хвилі, коли на українській землі, з котрої ми вийшли, з любовю до котрої ми зійдемо до гробу може в чужому краю, діються великі події. Небувалі події. Важні події, далекосяглі. Події, рівні війні. Падуть жертви. **Пошануймо через повстання з місць українські жертви ворожого терору, а зосібна найновішу жертву, а це злочинне вбивство бувшого сотника Галицької Армії, покійного Юліяна Головінського.**

Відкриваючи пятий конгрес Обєднання, сподіюся, що шановні делегати добре свідомі сеї великої хвилі. Памятаймо, що ми маємо зробити щось гідного сеї хвилі. Памятаймо, що рідний край від нас жде зрілої уваги, розумного слова, відважного й рішучого чину. Маємо в теперішну хвилю зробити щось такого, щоби світ нас почув, щоби наш край був нам за те вдячний, щоби за те наша власна совість нам дала признання.

Заявляю отсим пятий Конгрес Обєднання Українських Організацій в Америці відкритим".

Потім згадав предсідатель за велику втрату, яку понесло Обєднання через смерть покійного **Семена Ядловського,** заступника предсідателя Обєднання. Покійного пошанували присутні повстанням з місць.

Предсідатель відчитав письмо від **о. В. Сполітакевича,** бувшого предсідателя Обєднання, а теперішнього Голови Урядника, котрий виправдав свою неприсутність на Конґресі важкою хоробою, та переслав Конгресови привіт і побажання як найкращих успіхів у нарадах.

Разом з тим предсідатель заявив, що приймаючи те виправдання до відома, треба піднести, що в нас не бракує і таких людей, які даються вибирати в урядники і не являються на зборах Обєднання, ні на Конґресі, ні не виправдують свого занедбання, а ще навіть проти Обєднання виступають.

Потім приступлено до вибору президії Конґресу.

Предсідателем вибрано **О. Ревюка,** заступниками: **В. Кедровського** й **М. Дармограя,** а секретарями: **о. І. Гундяка** і **И. Букату.**

Вибрано слідуючі **Комісії:**

1) Верифікаційна Комісія: Галичин, Близнак, Воробець.

2) Пресова Комісія: Семенина, Радик, о. Іванишин.

3) Резолюційна Комісія: о. **д-р Клодницький, Свистун, Семенина, д-р Мишуга.**

4) Виборча Комісія: В. Титанич, Т. Грицей, Т. Каськів, о. В. Каськів, Гінда.

Відтак відчитано **привітні письма і телеграми,** які надіслали:

З Рідного Краю: Рідна Школа, Тов. „Просвіта" й Краєве Тов. опіки над Інвалідами.

З Америки: Архієпископ Іван Теодорович, о. д-р Жук і парохія в Карнеґі, Па.; 369 від. УНС в Палмертон, Па.; Тов. Запорожська Січ, від. 385 УНС. в Міннеаполіс, Мінн., Т. Мілещук, Ню Йорк; Від. 179 УНС в Ст. Луіс, Мо.; Хор ім. Лисенка в Джерзи Сіті, Н. Дж.; Від. 336 УНС в Клівленд, О.; Від. 317 УНС в Сиракюз, Н. Й.; Бр. св. Петра і Павла в Шикаго, Ілл.; Парохія Пресв. Діви Марії в Мікізракс, Па.; Укр.-Амер. Горож. Клюб; 274, 230, 218 відділи УНС; 91 від. УНП і Укр. Прав. Церква в Йонгставн, О.; Укр. Прав. Парохія в Майнерсвіл, Па.; 337 від. УНС в Филаделфії, Па.; Українська Ліга Повіту Лузерн, Вилкс Бері, Па.; 107 від. УНС, Гемонд, Інд.; Тов. ім. І. Франка, Плейнфілд, Н. Дж.; 225 від. УНС, Деслодж, Мо.; 308 від. УНС, Іст Ст. Луіс, Мо.; 111 від. УНС, Джоліет, Ілл.; Г. Герман, Вилкс Бери, Па.; Тов. Запорожська Січ, Геркімер, Н. Й.; 378 від. УНС, Вудбайн, Н. Дж.; 236 від. УНС, Сейр, Па.; 367 від. УНС, Рочестер, Н. Й.; Тов. Укр-Амер. Горожан в Филаделфії, Па.; 221 від. УНС Шікаго, Ілл.; 44 від. УНС, Нортгемптон, Па.; 363 від. УНС, Олеан, Н. Й.; 370 від. УНС, Ню Гейвен, Конн.; Укр. Стрілецький Гурток ч. 4, Питсбург, Па.; Злука Українських Товариств міста Шикаго, Ілл.; Ліга Визволення України, Питсбург, Па.; Ю. Войтович, Йонгставн, О.

Привіти з жертвами на суму $722 надіслали:

(Проголошено в „Свободі" ч. 251 з 28 жовтня 1930 р.).

Відтак зложив **привіт делеґат з Рідного Краю, громадянин Омелян Грибівський** від тих наших братів у краю, котрі є за творення боєвих сил і узнають активну боротьбу з окупантами як найдоцільніший шлях до майбутнього визволення і виборення власної держави.

(Далі буде).

— Знаєш, Марійко, Степан і я сперечалися довго, хто з нас візьме собі тебе за жінку. **Ми заложилися і жереб упав на мене!**

—Ах, то ти, Богдане, виграв!
— Ні, я програв!

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВИ.

ҐЕРИ, ІНД.

Збірка на Рідний Край.

Жертвували слідуючі: по $2: А. Цебак, Р. Чучко, Ів. Чайковський; по $1: Л. Тимочко, А. Садловський, І. Лавровський, Т. Габла, І. Свердан, Гр. Габла, Гр. Лавровський, І. Войтович, Т. Клиса; по 50 ц.: Ю. Яксич, М. Валіґроцький, Л. Зарецький, В. Загутинець, Тов. ім. Т. Шевченка, від. 100 У. Н. Союза, $13: — Разом $30.

Гроші призначені на слідуючі цілі: УВО $10, політичні вязні $10, потерпівшим від ляцького терору $10.

Гроші вислано через Обєднання.

Це маленька жертва від членів У. Н. Союза від. 100, але ми маємо сміливість запитатись, а де решта, де більше людей поділося? Чи може в Ґери більше Українців нема? Ні, є, але „благоденствують".

Тут є Гетьманська Січ і инші товариства. Деж вони поділися? Чому не чують голосу розпуки своїх братів з Рідної Землі?

А. Цебак.

Демократизація.

Коли Наполеон 20. березня 1815. року після повороту з заслання віздив до Парижа, чув оклики: „Вів ль' емпре!" (хай жиє цісар!). Сказав до марш. Фуше:

— Не бачу, щоби люди вимахували хусточками, як це робили, коли до Парижа віздив Людвик XVIII.

Фуше відповів:

— Сайр, ті люди, що тепер кричать „хай жиє цісар!", не вживають хусточок до носа!

РУХ ПО ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗА.

БОСТОН, МАСС. Тов. Дружина Кн. Данила, від. 238, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 8-го лютого, в гали Укр. Прав. Церкви, 136 Арлінгтон ул., зараз по відправі. Просяться усіх членів і членкиць прийти на згадані збори, бо є важні справи до полагодження. Також хто хоче засекуруватись в У. Н. Союзі, сам або свої діти, повинен явитись, бо біда по лісі не ходить, але по людях, а Союз забезпечить вас. До уряду на 1931 рік увійшли: Ілія Чопик, предс.; Данило Сілінський, кас.; Никола Давискиба, секр. Збори відділу будуть відбуватись в другу неділю, кождого місяця, у повище названій гали.

НЮ ЙОРК, Н. Й., ВЕСТ САЙД. Тов. Свобода, від. 194, повідомляє своїх місцевих і позамісцевих членів, що дуже важні збори відбудуться в суботу, дня 7-го лютого, в годині 7.30 ввечір, під ч. 731 — 10-та Евеню. Неявившийся член буде караний після статута 50 ц., а урядник 1 дол.

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА. Тов. Згода, від. 62, повідомляє всіх своїх членів, що надзвичайний мітінг відбудеться в неділю, 8-го лютого, в годині 2-ій пополудни, під ч. 6177 Гленмор Евеню. Проситься усіх членів явитись на сім мітінґ. — Кропивницький, пр.; П. Коходинський, кас.; І. Сливар, секр.

ПІТСБУРГ, ПА. Бр. св. Ів. Хрестителя, від. 96, повідомляє, що мітінг відбудеться дня 8 лютого, в гали церковній при 7-мій і Карсон вул., в годині 2-ій пополудни. Проситься усіх місцевих і позамісцевих членів явитись, бо є важні справи до полагодження. На мітінгу буде присутний головний радний У. Н. Союза. Проситься членів привести хоч по одному новому членови та вписати свої діти до Молодечого Союза. — А. Кульчицький, предс.; Д. Василик, секр.; С. Гриб, кас.

СТ. ЛУІС, МО. Бр. св. Володимира, від. 179, повідомляє всіх своїх членів, що на річнім мітінгу 21 грудня вибрано слідуючих урядників: Михайло Бартіш, предс.; Николай Тильович, заст.; Василь Голдак, фін. секр.; Никола Федчак, заст.; Михайло Стеців, рек. секр.; Михайло Кульчицький, кас.; Василь Білик, заст. — В. Голдак, ф. секр.

ТАРЗАН СЕРЕД МАЛП.

(54)

За місяць вони добилися до малого річного порту. Тут Д'Арнот післав до свого уряду телеграфічну просьбу о відпустку на три місяці, а до свого банку телеграму по гроші. Як вони ждали, гарний „месіє Тарзан" став чудом між білими й чорними... Один уроджений там великан став пострахом міста.

—o—

На веранді готелю чорний побачив Тарзана. З криком кинувся він на малполюда. Тарзан станув до нього чолом. Його залізні мясні схопили чорного за руку; один скрут руки й чорний полетів униз з поломаними кістками. Кричучи з болю, він піднявся й утік. Тарзан став далі читати.

—o—

Другим разом Тарзан приняв визов. Він мав забити льва одинцем. Він пішов у гущу, зоруженний тільки ножем і шнуром. Він добув звіра своїми старими способами. Видаючи свій крик побіди, він завдав собі вбитого звіра на плечі, вернув до здивованого товариства та зажадав виграної.

—o—

Нераз Тарзана тягнуло назад до свобідного ліса. Але вірність для Д'Арнота та память гарного дівочого лиця все його гнала наперед. Нарешті Д'Арнотови вдалося наняти лодку і вони підняли вітрила, щоби відкопати закопаний скарб.

—o—

Прибувши на місце, Тарзан, одітий як лісовий король, вибрався самий до леговища малп, де був схований скарб. На другий день він вернувся, несучи тяжку скриню. Три тижні опісля вони всіли на один французький корабель. Д'Арнот віз Тарзана з собою до Парижа, але не казав йому цілі подорожи.

—o—